

Neolit – počátky keramiky

Keramická nádoba zapsaná v archeologické sbírce Muzea hlavního města Prahy pod inventárním číslem P 5332 pochází z mladší doby kamenné – neolitu (5500–4500 př. n. l.), a patří tak k nejstarším keramickým nádobám vůbec. Má hruškovitý tvar a je zdobena kombinací vypíchaného ornamentu a malovaného vzoru, složeného ze spirál a vodorovných řad zavěšených trojúhelníků pod okrajem. Do své sbírky ji v roce 1908 získal praotec pražské archeologie a sběratel Josef Antonín Jíra od bratrů Ševčíkových, kteří prováděli v letech 1901–1902 výkopy na Šestákové skále v Šárce v Praze-Liboci. Nádobu řadíme k tzv. šáreckému typu, definovanému právě podle nálezů v lokalitě Šárka v Praze-Liboci.

Keramika šáreckého typu, reprezentovaná nádobami bombovitého nebo hruškovitého tvaru s vypíchanou a malovanou výzdobou, se objevuje v závěru kultury s lineární keramikou (5500–4900 př. n. l.) ve středních, východních a severozápadních Čechách a v rámci neolitu představuje stylový přechod k mladší keramice zdobené pásy vpichů.

První keramické výrobky v podobě plastik známe již z mladého paleolitu – v ČR jsou to především zvířecí figurky a známá venuše z Dolních Věstonic z doby kolem 25 tisíc let př. n. l. Keramika jako užitkové nádobí se objevuje od počátku mladší doby kamenné – neolitu (u nás asi 5500 př. n. l.) jako součást výbavy domácností prvních zemědělců. Nejstarší tvary nádob z vypálené hlíny jsou kulovité a pravděpodobně napodobují předlohy z organických materiálů. Široký repertoár nádob ze dřeva a různých košíků z proutí člověk využíval od pradávna, uchovat se však mohou pouze ve vlhkém prostředí či ledu, proto se v archeologických nálezech vyskytují velmi ojediněle, na rozdíl od keramických zlomků, které pravidelně tvoří většinu nálezů na téměř každém archeologickém výzkumu.

Nejstarší neolitická keramika byla zdobena převážně spirálovitými vzory (volutami, podle nichž se jí dříve říkalo volutová) z rytých jednoduchých linií přesekávaných vrypy nebo celých pásů vyplněných vpichy. Výzdobu mladší neolitické keramiky tvořily pásy různě provedených vpichů. Od neolitu po téměř celý pravěk se keramika vyráběla v ruce z předem upravené hlíny volným formováním či spirálovitým lepením válečků a jejich následným zahlazením. Hrnčířský kruh se u nás objevil přechodně v mladší době železné a římské a pak zase až od středověku. K výpalu sloužila zprvu ohniště, později různé typy hrnčířských pecí.

Keramické výrobky plnily rozličné funkce, od užitkových nádob na vaření a uchovávání potravin přes luxusnější stolní nádobí a picí keramiku až po součásti hrobové výbavy a urny na popel zemřelých. Jejich tvary a výzdoba se v různých obdobích pravěku proměňovaly, díky tomu jsou pro archeology i drobné keramické zlomky spolehlivým datovacím nástrojem.

Kulovitá nádoba neolitické kultury s lineární keramikou (5500–4900 př. n. l.) s typickou výzdobou v podobě spirálovitých rytých linií přesekávaných vrypy, Mailbeckova cihelna v Podbabě, Praha-Dejvice (inv.č. P 4519).

Bombovitá nádoba kultury s lineární keramikou (5500–4900 př. n. l.) se čtyřmi svisle provrtanými uchy sloužícími k zavěšení a výzdobou z rytých spirálovitých pásů s vpichy uvnitř, hřbitov v Praze-Bubenči (inv. č. A 1688).

Kulovitá nádoba s plastickými plochými výčnělky a pásy nehtových dvojrýpů pocházející ze sídliště kultury s lineární keramikou (5500–4900 př. n. l.) objeveného při stavbě bytových domů mezi ulicemi Pavlovská, Ruzyňská a Litovická v Praze-Liboci (inv. č. A 464141).

Nádoba neolitické kultury s vypíchanou keramikou (4900–4500 př. n. l.) zdobena typickým ornamentem tvořeným pásy vpichů, nalezená při výkopech na hřbitově v ulici Ve struhách v Praze-Bubenči (inv. č. PJ 62).